Нюр

КъМАССР-ни ЖАЗЫУЧУЛАРЫНЫ СОЮЗУНУ
БЛА ВЛКСМ-ни ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИНИ ЖУРНАЛЫ

ISSN 0207—6543

1988

Ахмат СОЗАЕВ

МАЙ КЕЛГЕНДИ ТАУЛАГЪА

Май келгенди таулагъа,
Табийгъат да къууана.
Байрамгъа хазырлана,
Хычин этеди анам.

Мамыр арбаз жарыкъды,
Балли терек чагъады.
Аппа, туудугъун алып,
Кенг орамгъа чыгъады.

Кёк да бир бек чууакъды,
Кёреме — майны бети,—
Къайынчыкъча субайды,
Халкъны да ариу этип,

Къызыл байракъ тепсейди,
Майны кюнюне жырлай.
Жашасынла, дейбиз биз,
Мамырлыкъ, Урунуу, Май!

Сур. А. Жиловнуду

Далхат ЗУМАКУЛОВ

КЪАРА КЪОЗУЧУКЪ

Хасан, школдан жай солуулагъа чыкъгъанлай, тау жайлыкъгъа атланды. Атасы колхозда къойчу болуп ишлейди. Жашчыкъ атасы бла бирге сюрюу кютерге бек сюеди. Ингир сайын, малла къош тийресине келген кезиуде, сюрюуню аллына ётюп, атасыны эски жамычысын жашил кырдыкга жаяды. Анга жатып, къойла, кырдыкны «шырт-шырт» этдире, къалай отлагъанларына сюйюп тынгылаучуду. Ингирде не кеч да жатсын, эртенликде эртте турмай амалы жокъду. Тау этекледе салкъын хауа, шаудан суула да аны санларына жангы къарыу бергенча кёрюнедиле.

Къойланы, къозуланы жашил кырдыклы бетге жайып, кеси уа бийигирек дуппурда олтуруп, ол китап да кёп окъуйду. Алай «Повесть о настоящем человеке» деген китапны барындан да бек жаратады. Ол кеси окъугъан китаплада жигитлеге ушаргъа, алача таукел, батыр болургъа сюеди. «Ким биледи, тюберге тюшсе, сермеп, бёрюню къулакъларындан тутуп къояр эдим»,— деген умуту да барды. Къозулагъа туз-чукъ не да бир татымлы аш бере туруп, Хасан жыр да айтады. Булбул ауазыча, ариу-ариу сызгъыра да биледи.

Аны жырлагъанына бла сызгъыргъанына къозула, бара-бара, юйренип къалгъанча кёрюнедиле. Ол жырлай не да сызгъыра башлагъанлай, ала, чабып келип, аны тёгерегине жыйылып къаладыла. Бир бирде уа жашчыкъ, хуржунундан балтуз, кампет не да гыржын чыгъарып, къозулагъа къапдырады. Ала уа, татлыкъсынып, кёзлерин жылтыратып, «Энтда да бармыды?» дегенча, Хасан къайры барса, ары барып, ызындан айланып турадыла. Берир заты къалмаса уа: «Болду! Барыгъыз, отлагъыз энди. Ма, къарагъыз, жугъум да жокъду!»— деп, хуржунларын ол чюйре айландырып да кёргюзтюучюдю къозулагъа. Алай къозула аны не айтханын къайдан билсинле? Ала кёпге дери чомарт, халал шуёхларыны къатындан кетмей турадыла. Къалай эсе да Хасан да, къозула да бир бирге юйренчек болуп къалгъандыла.

Бир кюн а, къозуланы да тёшге жайып, Хасан китап окъуй тургъанлай, индекде бир къозу ачы-ачы макъырды. Ол чабып барса — суусаргъа, тюлкюге деп салыннган къапханнга къара кёрпе къозучукъ тюшюп тура эди. Хасан алгъа не этерге билмей къалды. Къозучукъгъа асыры жаны ауругъандан, жилярыгъы окъуна келди. Сора, эки къолу бла да къапханны жиясын керип, къозучукъну арт аягъын къапхандан чыгъарды. Алай, къозучукъ, аягъы юсюне сюелалмай, аууп къалды. Ол заманда жашчыкъ бютюн да бек жарсыды. Къалай эсе да кёз жашлары кеслери алларына келип къалдыла. «Къапханны узагъыракъ жерге салмай, къош тийресине салгъан неге ушайды?» — деп, ичинден мараучу Османнга ачыуланды. Ызы бла, ариу айта, жапсара, къозучукъну башын сылады. Сора, терк окъуна къойнуна алып, мал дохтургъа элтди. Нек эсе да Хасанны атасы да ары барып тура эди.

— Къара сен бу харипчикге! Аякъчыгъы эзилип турады да,— деди дохтур, къозучукъгъа тийип кёрюп.

— Ёлюпмю къаллыкъды? Энди, алгъынча анасыны ызындан чабаллыкъ тюйюлмюдю? — деди жашчыкъ.

— Иги бакъсакъ, ким биледи, сау этерге да болурбуз, жигит,— деди дохтур, Хасанны башын сылай.

Жашчыкъны бети жарыды. Дохтур а, къозуну сынннган аякъчыгъын шош-шош сылап, тюзетип, жукъа къангачыкъла салып, тап байлады.

Андан сора, дохтургъа да кёргюзте, Хасан къара къозучугъуна багъып турду. Тауну бийигине чыгъып, андан татымлы, ариу кырдык келтирди. Ариу шаудан суу да ичирди. Кюнлени биринде уа бурма къозучукъ, аз-аз сынчыкълай, атлап башлады.

— Жашым, сен жыртып ашатхандан эсе, кеси отласа игиди. Арлакъ, берлакъ элт. Кырдыкны ариууна,— деп эсгертди атасы Хасаннга.

Бир-эки кюнден а — жашчыкъ къайры барса, къара къозу да ары барып башлады. Атха минип, Хасан бир жары тебиресе, кютю къозучукъ бир да сюймей эди. «Мени къоюп кетме!» дегенча, макъырып, ызындан чаба эди.

Заман да бара, къозучукъ сюрюуге тартдырып, ана жылыуун излеп башлады. Сора аны бир эрттенликде сюрюуге къошдула. Ол, чабып барып, уллу сюрюуде анасын терк окъуна табып къойгъаны сейир эди. «Мени сюйген этгенликге, анасын а унутмагъанды»,— деди Хасан ичинден. Ингирде уа, сюрюу ыстауатха жыйылгъанлай, къозучукъ Хасанны къатына чабып келди. Келди да, тузчукъ жалаучусуча, аны къол аязын жалады.

— Ата, къарачы! — деп къууанды Хасан.— Къара кёрпе къозучугъум, манга тансыкъ болуп, чабып келгенди.

— Аперим, жашым, аперим! Сен сау этгенсе аны. Аягъы сыннган къозу былай терк тирилип къалыр деп кимни эсинде бар эди! — деди атасы.

Сур. А. Кужевниди

Исса БОТАШЕВ

ДМИТРО ДЕРЕЧ,

украинлы жазыучу.

„ТИЛБАРАКЪ"

Степан бла Ляля классда бирге олтура эдиле — терезе жанындан санап, ючюнчю тизгинде. Ала бир заманда да сёз болмаучу эдиле. Анда-санда даулашыргъа тюшген эсе да, кёлкъалдылары узакъгъа созулмагъанды. Классда алай юлгюлю, жарашыулу олтургъанлары ючюн устаз Зинаида Игнатьевна аланы махтагъан окъуна этгенди. Кертиди, ол «жарашыулукъну» юсюнден Степан бир тюрлю, Ляля да башха тюрлю айта эдиле.

— Бирге олтура эсек, биз шуёхла болургъа керекбиз,— деди бирде Ляля, кёзлерин къысаракъ этип, хар сёз айтханы сайын шонтукъ бурунчугъун тарта.— Сен манга чот, эсеп чыгъарыргъа болушургъа керексе. Мен а, назмуланы кёлюнгден айталмай, жангылып къалсанг, сен эшитирча шыбырдап, санга болуша турурма. Анга ыразымыса?

Алай айтып, Ляля биягъы шонтукъ бурунчугъун жыйырды. Ол алай этсе, аны бурнунда, бетинде сепгилчиклери бютюн ачыкъ кёрюне эдиле. Степан а баш тёбен къарап тохтай эди.

— Мен айтханнга ыразымыса? — деп жангыдан сорду къызчыкъ.

Степан биягъы баш тёбен къаралы. Жашчыкъны къалын, зыбыр чачы мангылайын окъуна жаба эди. Аны ючюн анга «кирпичик» дей эдиле бир бирде.

— Мен сени бла шуёх боллукъ тюйюлме, быллай жаншакъ къыз бла,— деди Степан.— Кереклисича оюм этерге къоймайса. Ангыладынгмы? Назму айта туруп жангылсам да, манга болушургъа кюрешме. «Биреу айтханны къатлап, иги окъугъанлагъа тенг боллукъ тюйюлсе», — деди атам. Мен а бек иги окъургъа сюеме.

Лялячыкъ, башын бир тюрлю булгъай, аны къозутурча айтды:

— Махтанчакъса сен, Степанчыкъ!

Алай айтханы ючюн жашчыкъ аны эшмечиклеринден тартды. Дагъыда тартырыкъ эди, алай тюз да ол кезиуде Зинаида Игнатьевна классха кирди.

— Сабийле, бусагъат мен къангагъа эсеп жазарыкъма,— деди ол.— Сиз а бир биригиз бла эришген этериксиз. Аны ким алгъа чыгъарып бошарын кёрейик.

Лялячыкъ терк окъуна жууашчыкъ болуп къалды. Степаннга бир-эки кере ышаргъан да этди.

— Сен манга болушурукъмуса? — деди сора.

Жашчыкъ тынгылауну ийди.

— Болмай эсе да, биринчи соруууну жууабын тюз жазаргъа болушурса да? Къалгъанын а кесим этерме,— деп, бютюн жууаш тиледи къызчыкъ.

Степан, къашларын тюйюп, биягъы баш тёбен къарады.

Эсеп къыйын тюйюл эди. Аны къалай чыгъарыргъа керегин Степан олсагъат ангылады.

«Эки мешина бла тюкеннге жетмиш эки ящик алма келтиргендиле. Жюк ташыучу уллу мешинада ящикле гитче мешинада ящикледен юч кере кёп эдиле. Хар мешинада ненчашар ящик келтиргендиле?»

Степан эсепни кимден да алгъа чыгъарып бошаргъа бек сюе эди. Алай Лялячыкъ бир тохтамады, тынмады.

— Къалай башлайым? Бир кесекчик окъуна болуш,— деп, шыбырдай-шыбырдай, аны бездирди.

Жашчыкъ тынгылауну ийгенлей турду. Сора Лялячыкъ да ахырда шош болду. Жалан да жашчыкъны тефтерине терк-терк къарап, анда кёргенин энчи къагъытчыкъгъа жазып башлады.

— Къарама бери! — деди жашчыкъ.

Ол алай айтханлыкъгъа, къызчыкъ бурунчугъун окъуна жыйырмады.

— Мен санга айтама: къарама бери! — деп, хыны ауаз бла къайтарып айтды жашчыкъ.

Алай бу жол да аны айтханы Ляляны къызаргъан къулакъларыны жанлары бла ётюп кетди. Сора жашчыкъ къолун кётюрдю.

— Не болгъанды, Степан? — деп сорду устаз.

— Тефтериме къарап, мен жазгъанны жазып барады бу, Зинаида Игнатьевна,— деди жашчыкъ тарыкъгъан ауаз бла.

Устаз экисине да тюрслеп къарады. Ыразы болмагъанын билдире, жашчыкъны ол кесини столуна чакъырды.

— Ма былайда, мени аллымда олтур,— деди.

Энди Степан сау классха туурада олтура эди. Жыйырмадан аслам кёз къарай эди анга — бирле ичлеринден айып этип, бирле уа — не болгъанын игирек билирге сюйюп.

Бу аз даулашчыкъ чырмады да, Степан эсепни терк чыгъарып бошамады. Кеси умут этгенча, биринчи болалмады. Ючюнчю болду. Зинаида Игнатьевна биринчиле бла бирге аны да махтады. Алай Степан анга хазна къууаналмады. Бары да Ляляны хатасындан!

Степан школдан юйге келе тургъанлай, Ляля бла хоншусу Наташа аны ызындан жетдиле. Саулай орамгъа эшитдирип, экиси да бирча къычырдыла:

— Тил-ба-ракъ! Тил-ба-ракъ!..

Степаннга алай бир заманда киши да айтмагъан эди. Анга хычыуун кёрюнмеди. Бютюн да Наташаны къычыргъаны ачыу тийди. Наташаны сюйген эте эди ол. Классда бек иги спортсмен болгъаны ючюн, узун, жумушакъ эшмелери ючюн да сюе эди. Ляляны эшмелери уа — бош, киштик къуйрукъла кибик. Къысхасы, Наташа бирсиледен къалай эсе да башхаракъ эди...

Степанны бир къайгъысы болгъанын анасы терк окъуна билип къойду.

— Нексе былай? Не жарсыуунг барды, балам? — деди.

Степан хар затны болушунлай айтды. Жашырмай, хар нени да ачыкъ айта турургъа ол анасы бла былтыр, биринчи классда окъугъан заманында окъуна келишген эди.

— Зинаида Игнатьевна кесини столуна Ляляны угъай, сени нек олтуртханыны юсюнден а сагъыш этгенмисе? — деди анасы Степаннга.— Ол сени терсге санагъанды.

Жашчыкъ, мангылайын жыйырып, сагъышланды.

— Ляля мен жазгъанны жазып баргъаны ючюн билемисе, Зинаида Игнатьевна экибизге да «экиле» салып къоярыкъ эди. Алай этерикме деп, ол эртте айтханды бизге. Сен а мен «эки» алсаммы сюе эдинг?

Степанны анасы ышарды.

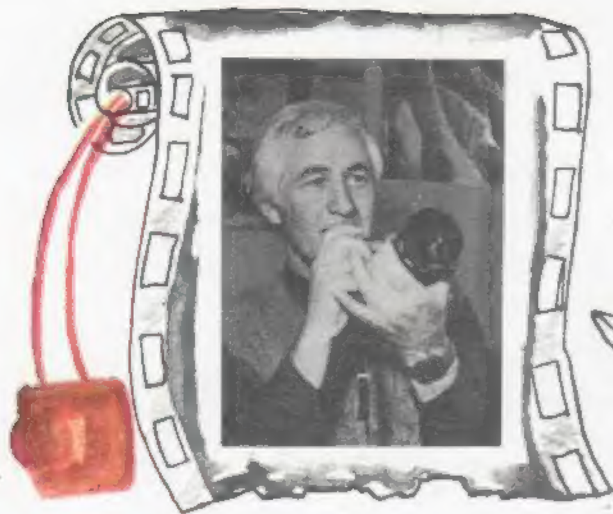

Сур. Г. Мельникниди

— Угъай, балам,— деди ол.— Мен сангa аман болурун сюймейме. Алай, бир башха жерге олтурайым деп, кесинг тилесенг иги эди.

Степанчыкъ, тёзалмай, жиляп ийди. Ол тилбаракъ тюйюлдю. Ол къалай этерге билмегенди. Энди уа Лялячыкъдан кечгинлик тилерге окъуна хазырды. Тамбла, бирси кюн угъай, артдаракъда кечгинлик тилерикди. Уллулагъа игиди: ала кеслерин къалай жюрютюрге, не заманда къалай этерге керегин да уста биледиле. Огъурлу, тюзлюклю бола да биледиле. Степан а ол затланы алыкъа иги билмейди. Сора аны не терслиги барды?

М. МОКАЕВ кёчюргенди.

Бютюн да бек Алексей сабийлени суратларын, аланы окъууларындан, жашауларындан хапар берген суратланы ишлерге сюйюучюдю.

"Нюрню" бу бетинде сиз аллай суратланы кёресиз.

Шахмурзаев Алексей Къабарты-Малкъарны Сыйлы артистиди. Ол республикабызны драма театрында ишлегенли иги кесек заман болады.

Сахнада, тюрлю-тюрлю ролляда ойнай, ол кесин битеу да халкъыбызгъа сюйдюргенди. Аны жарыкъ искусствосуна Къарачайда, Дагъыстанда, Къазахстанда, дагъыда кёп башха жерледе адамла къызыу къарсла уруп тюбегендиле.

Алай махтаулу артистибизни дыгъыда бир сюйген иши барды. Ол айтхылыкъ суратчыды. Алексей ишлеген фото-суратла кёп тюрлю кёрмючледе болгъандыла. Алагъа Москвада да бийик багъа бичгендиле. Таулу жашны бу ишде да уллу фахмусу болгъанына сейир этгендиле.

Шахмурзаев Алексейни суратларында биз Туугъан журтубузну адамларын, аны бийик тауларын, ариу чучхурларын кёребиз.

Бу суратла, жалан да фотола болуп къалмай, чынтты суратлау чыгъармаладыла дерге боллукъду.

МЕН артистка боллукъма

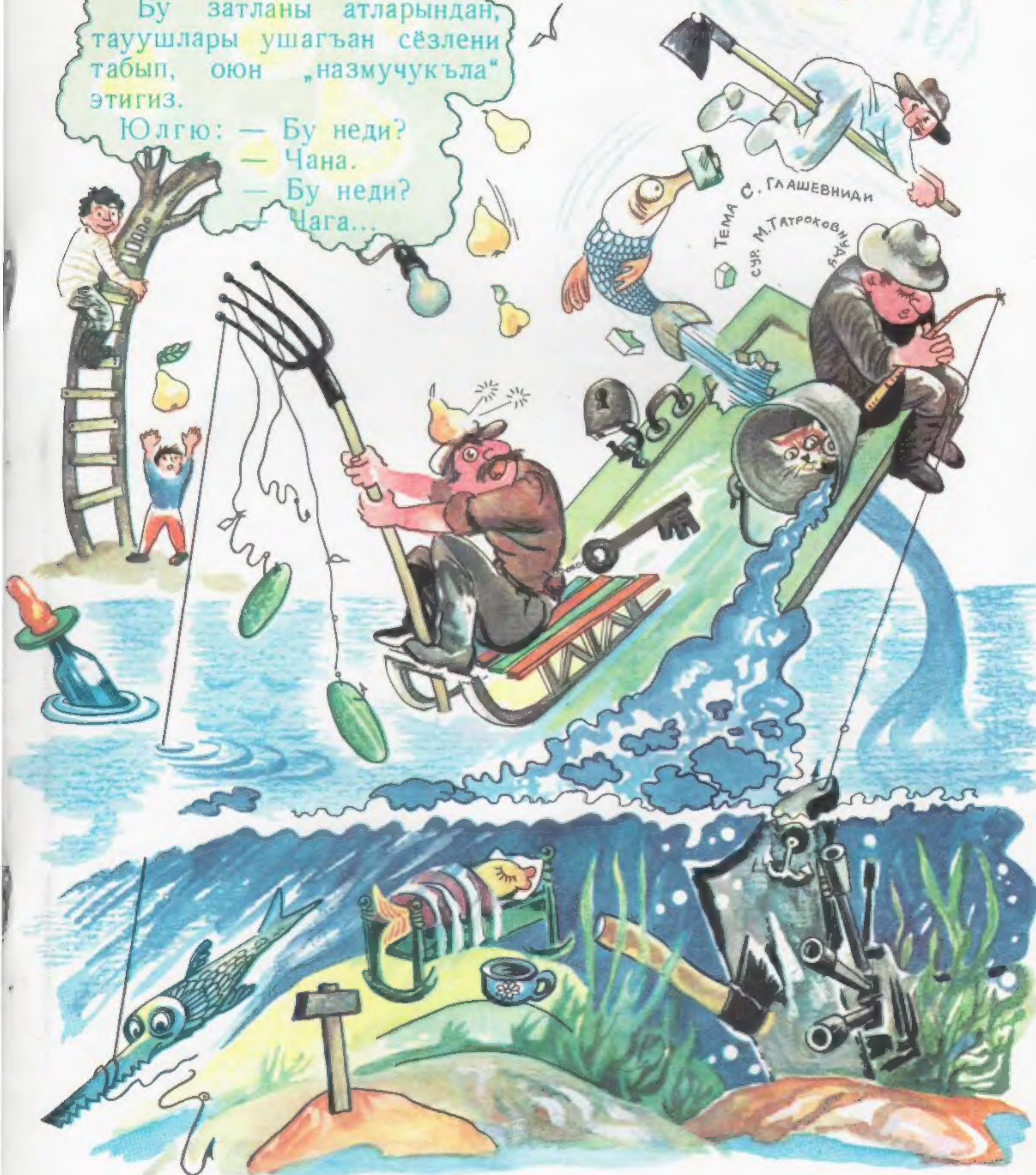
ийнанамысыз?

ЭНДИ УА ийнанамысыз?

БУ НЕДИ?

Бу затланы атларындан, тауушлары ушагъан сёзлени табып, оюн „назмучукъла“ этигиз.

Юлгю: — Бу неди?
— Чана.
— Бу неди?
— Чага...

ЖОЛОУЧУЛА

ТУРИСТЛЕ

Нальчикде пионерле Двореци. Школлада иги окъугъан жашчыкъла, къызчыкъла мында кёп иш тындырадыла. Кёп затха юйренедиле. Сёз ючюн, аскер-спорт усталыкъгъа. Жырларгъа, тепсерге, тутушургъа. Бирле тюрлю-тюрлю гюлле ёсдюредиле. Бирле сурат этедиле. Бирле уа шахмат, футбол, волейбол ойнайдыла...

Бу ариу, бу жарыкъ мекямгъа жюрюген школчула 400-ден аслам жыйыннга юлешинедиле. Хар ким кеси сайлагъан жыйыннга къошулады. Сабийле бек сюйген, 30 жыйындан къуралгъан, бек уллу бёлюмледен бирине уа жолоучула-туристле бёлюмю саналады.

Жаш жолоучула кёп жерге баргъандыла. Таулагъа, къаялагъа чыкъгъандыла. Чегем тарына жол тутуп, Тихтенген этегине дери жетгендиле. Холам-Бызынгы тарында Бызынгыны бир заманда да эримеген, айтхылыкъ буз тауларына къарагъандыла. Тюрлю-тюрлю дорбунлагъа, къая тешиклеге кирип, къууанып, сейирсинип айланнгандыла. Минги тау тийресине уа азмы баргъандыла! Черек аузунда кёк кёлле да, ёмюрде унутулмазча, аланы кёз тууралларында къалгъандыла.

Ыйых кюн сайын жаш туристле жангы жолоучулукъгъа чыгъадыла. Школдан бош заманларында, узакъ жерлеге барып, бир кюн, эки кюн не да сау ыйыкъ айланып келедиле. Аллай жолоучулукъда ала кеслерини санларын чыныкъдырадыла. Гитчеликден окъуна гиртчиле, жигитле болургъа юйренедиле.

Турист пионерлеге кеслерини ишлерин иги билген таматала башчылыкъ этедиле. Гумаев Борис Мажитович спортну устасына кандидатды. Гаврилов Вячеслав Дмитриевич а спортну устасыды.

Харенко Сергей Александрович тамалыкъ этген пионерле Тонгуз орун ауушу бла тау артына да аугъандыла. Анда къаяланы, сууланы, эллени, жерлени кёрюп къайтхандыла. Ауушха жете баргъан жерде жютюкёз жашчыкъла Уллу Ата журт урушну кезиуюнде ёлген солдатланы къабырларын тапхандыла. Сора ала, жай солууну заманында заводланы биринде ишлеп, ахча алгъандыла. Ол ахчагъа сын таш ишлетип, белгисиз солдат къабырлагъа салгъандыла.

Мындан алда уа жаш туристле бары да Владимир Ильич Ленин туугъан кюнню намысына Акъ къаягъа чыкъгъандыла. Бусагъатда Хорлам кюнню намысына аталгъан жолоучулукъгъа хазырлана турадыла. Аякъ машинала бла Нальчикден Прохладна шахаргъа барып къайтырыкъдыла.

Бюгюнлюкде 200-ге жууукъ жашчыкъ бла къызчыкъ «СССР-ни жаш туристи», «СССР-ни туристи» деген значоклагъа тийишли болгъандыла. Дудуев Заур, Авхачов Сергей, Романенко Андрей, Дженчерадзе Зурап жаш туристлени инструкторларыдыла...

Пионерле Дворецинде туристле бёлюмюню таматасы — Ткаченко Галина Вячеславовна «Нюрню» окъуучуларына былай айтады:

— Багъалы жашчыкъла, къызчыкъла! Асламыгъыз элледе жашайсыз. Алайды да, шахарда пионерледен эсе, таулагъа сиз жууукъсуз. Таулагъа, къаялагъа чыгъамысыз? Республикабызда жер-жерлеге барамысыз? Туугъан жеригизни ташын, агъачын да, жолларын, къолларын да иги билирге, таныргъа керексиз. Туристле жолу — жигитле жолу болгъанын унутмагъыз!

«Нюр» журналны корреспонденти.

ЁРЮЗМЕКНИ САБИЙ ЗАМАНЫ

Ёрюзмек сабий заманында бек терк ёсюп, айнып баргъанды. Ол бирси сабийледен — тенглеринден иги да бойлу кёрюннгенди. Тюрлю-тюрлю оюнлада тенглерине башчылыкъ этгенди.

— Машалла, машалла! Ёрюзмек къалай тулпар, къалай акъыллы сабийди! Ма къарап туругъуз, бу бир айтхылыкъ, бир ахырлыкъ нарт болмаса,— дегендиле къартла.

Нартланы тирилик, жигитлик, эслилик да керек болгъан оюнлары кёп эдиле. Жортууулгъа бармагъан кезиулеринде нартла ол оюнланы ойнагъандыла. Ойнаргъа жашланы да юйрете тургъандыла. Алай этиу аланы эрттеден келе келген тёрелери эди. Заман бара, тутушууда, чабышыуда, къол таш атыуда, чаришде, къылыч ойнатыуда да Ёрюзмекни аллына ёталгъан болмай башлагъанды. Ёрюзмек бек намыслы, бек халал, оюнчу-кюлкючю жаш эди. Ол келмей къалгъан кюн бирси жашла адамны кёлюне жетерча оюн хазна къураялмагъандыла.

Бир бири ызындан бир-эки жолда Ёрюзмек ойнаргъа келмей къалгъанды. Ол ауругъан этген сунуп, жаш тенглери аны кёре баргъандыла.

— Ёрюзмек, ойнаргъа нек келмейсе? Ауругъанынгмы барды? — дегендиле жашла.

— Угъай, ауругъаным барды деп да билмейме. Алай нек эсе да ойнаргъа кёлюм бармайды,— деп, учхара жууап бергенди Ёрюзмек.

Тынгылы жууап алалмай, жашла юйлерине кетгендиле. Бир кюн а жашладан бири нёгерлерине кёлюндегин айтханды.

— Мен ангылагъаннга кёре, Ёрюзмек аурумай эсе да, аны жюрегинде бир жарсыуу барды,— дегенди.— Алай болмаса, жарыкъ кёллю, ариу адепли, биз барыбыз да сюйген Ёрюзмек ойнаргъа чыкъмай къаллыкъ тюйюл эди. Жюрек жарсыуун ол бизге айтыргъа керекди. Келигиз, жашла, энтда Ёрюзмекге барайыкъ. Не жарсыуу болгъанын бизге айтсын.

Жашла, жыйылып, Ёрюзмекге келгендиле.

— Ауругъанынг жокъ эсе, былай юйге кирип нек тураса? — деп, тюзюн билирге сюйгендиле.

— Шуёхларым,— дегенди Ёрюзмек,— мени бир затым да аурумайды. Кийик саулугъум барды. Сосурукъну оюнларын ойнар къарыуум да барды. Алай, кёресиз, тейрибизге беребиз деп, жыл сайын нартла къына сакъаллы Къызыл Фукга жасакъ берип турадыла. Къоркъмасала, ала анга жасакъ бермез эдиле. Биз а, хайт деген жашла, ол артыкълыкъны кёре тургъанлай, кеси кесибизни жубата айланабыз. Мен анга жарсыйма, андан мудах болуп турама. Къалай этейик да, неден башлайыкъ? Халкъыбызны зарауатлыкъдан къалай къутхарайыкъ?

— Мени акъылыма кёре,— деп, сёзге къошулгъанды жашладан бири,— сен кесинги жарсыуунгу, не оюм этгенинги бек алгъа атанга, ананга айтыргъа керексе. Ызы бла уа жамауатха билдирмей жарамаз. «Сорулгъан иш сёгюлмез»,— дейдиле. Тамата нартла тюз оноу этерле.

Тенглери кетгенлей, Ёрюзмек кесини жарсыуун, не мурат этгенин да атасы Усхуртукга айтханды.

— Къой, балам, къой! — дегенди Усхуртук.— Къолунгдан келмезлик зат бла кюрешме. Ол сени муратынгы сезсе, жангыз сени угъай, барыбызны да уллу къыйынлыкълагъа къалдырыр. Къызыл Фук, балам, нартла тейрисиди. Халкъгъа игилик этеме деп, бир уллу палах салып къойма. Санга дери да нартлада тулпарла, жигитле бола келгендиле, алай Къызыл Фук бла демлеширге киши да базынмагъанды. Не этериксе? Тейри берген къыйынлыкъны бизни аталарыбызны аталары да кётюре келгендиле. Кётюрмей, бизни да амалыбыз жокъду. Къадарыбыз алайды.

Усхуртук бла жашыны ушакъларын эшитип, Ёрюзмекни анасы эшикден кирип келгенди.

— Жашым, жаным, атанг айтханны эт. Эшигибизни жапма,— деп тилегенди.

Ёрюзмек, атасыны бла анасыны кёллерин жапсара, ариу сёлешгенди.

— Атам, анам,— дегенди ол,— мен сизни жаныгъызны бир заманда да къыйнамагъанма. Сиз сау болсагъыз, манга андан сора бир зат да керек тюйюлдю. Энтда сизни къыйнаргъа, инжитирге сюймейме, алай, этген муратыма жетгинчи, тынчлыкъ табарыкъ тюйюлме. Тенглериме да айтханма.

— Нартлагъа, жамауатха уа айтханмыса? — дегенди Усхуртук, жашыны тохтамазын кёрюп.— Айтмагъан эсенг, айт. Ала тюз оноу этерле. Нартлада жюрюй келген тёре алайды.

Экинчи кюн Ёрюзмек ныгъышха баргъанды. Къарт нартла бла саламлашханды. Сора алагъа кесини муратын билдиргенди. Кёпню кёрген, кёпню билген къартла анга былай айтхандыла:

— Санга дери да нартлада айтхылыкъ жигитле бола келгендиле, алай къына сакъаллы Къызыл Фук бла демлеширге базыннган а чыкъмагъанды. Къызыл Фук бизни тейрибизди. Сени муратынгы ол сезсе, барыбызны да эшек отун этип къояр. Къой, ахшы улан, къой! Игилик этеме деп, башыбызгъа къан жаудурма.

Ёрюзмек юйге мудах къайтханды. Нартланы айтханларын атасына айтханды.

— Къарайма да, жашым, сен тохтарыкъ тюйюлсе,— дегенди сора Усхуртук.— Алай эсе, жер юйге тюш. Анда къолан алаша тагъылып турады. Анда къара кюбюр да болур. Аны ач да, темир айыллары бла ат жерни алып, къолан алашагъа сал. Ызы бла уа, сауутсаба болгъан отоугъа кир да, мени сырпын къылычымы ал. Эмегенле бла ахыр кере сермешгенибизли бери ол сырпын биленмегенди. Билеген эт.

Ёрюзмек, атасы айтханча этип, къара къынлы сырпынны алгъанды да, жагъада хырпин ташха баргъанды. Алайда атасыны къылычын билей тургъанлай, узакъдан жолну букъу этдирип келгенлени кёргенди. Нарт эллени биринде жашагъанла тул-туман болуп келе эдиле. Ким ёгюз, ким геммеш,

ким а къой, эчки сюрюп келе эди. Бирле иерли, жюгенли атланы адеж тутуп, бирле уа къадырла бла сыра къошунла, жаулу-бишли ашарыкъла алып келе эдиле.

— Жол болсун! Къайры ахшы жолгъасыз? Тойгъамы барасыз? — дегенди Ёрюзмек алагъа.

— Угъай, биз тойгъа бармайбыз. Амалыбыз алайды да, Къызыл Фукга жасакъ алып барабыз,— деп, жарсыуларын айтхандыла жолоучула.

— Багъалы нартла! Къызыл Фукга жалынып не заманнга дери турлукъбуз?! Элтмегиз жасакъ! Иерик тюйюлме,— дегенни айтып, Ёрюзмек, къылычын суууруп, аланы алларын тыйып тохтагъанды.

Жолоучула айтып, ангылатып кёп кюрешгендиле. Алай Ёрюзмек аланы жолларына барыргъа къоймагъанды. Сора жасакъ алып келгенлени тамата-лары былай дегенди:

— Ахшы улан, сен женгиллик этесе. Бу ырысхыбызны башыбызгъа жаратыргъа сюймегенден не да салыр жерибиз болмагъандан алып келмейбиз. Эрттеден жюрюй келген тёрени сенми къойдураллыкъса? Жасакъ бермесек, Къызыл Фук бизни жашаусуз этерикди. Жолубузгъа барыргъа къоймай эсенг, бу келтирген затларыбызны да былай къоюп, ызыбызгъа къайтабыз. Къызыл Фук бизге чамланмасын. Кесинге алай базына эсенг, санга чамлансын.

Жолоучула, Къызыл Фукга алып келген жасакъларын да алайда къоюп, юйлерине кетгендиле. Ала къоюп кетген малланы, ырысхыны да батыр Ёрюзмек онгсузлагъа, къарыусузлагъа юлешгенди.

Болгъан ишлени къына сакъаллы Къызыл Фук иги билгенди, алай Ёрюзмекге къатылмагъанды. Ол, эшта, анга дертин жетдирирге амал излей, бир аман акъыл эте тура болур эди.

Басмагъа Сулейман Тёппеев хазырлагъанды.

«НЮРНЮ» ПОЧТАСЫ

Журналны январь айында чыкъгъан сёзберге, биринчи болуп, тюз жууапла ийгенле: Хушто-Сыртдан — 4-чю классны окъуучусу Аккаева Маржан, Къашхатауну орта школуну окъуучулары Залиханова Залина бла Чеченов Эдик, Хабаздан — Ульбашев Юсуфдула.

«Багъалы редакция! Мен Яникойда жашайма, 1-чи классха жюрюйме. «Нюр» журналны бек сюйюп окъуйма. Мен да сизге бир къауум элбер жибереме. Аланы манга ыннабыз айтып жаздыргъанды»,—дейди Мизиева Аминат.

Къабыргъа узуну — къара къыз.

Акъ къалада — сары бийче.

Хушто-Сыртдан 3-чю классны окъуучусу Гижгиев Амирбий жиберген элбер:

Угъа кюндюз чыкъмайды,
Бир жаныуардан букъмайды,
Урса, атны жыгъады,
Тойса, жатып турады.

Бу элберлени уа Аккаева Маржан ийгенди:

Таш тюбюнде — къызыл ашыкъла.

Къара ийнекни тюбюнде — къызыл бузоу.

Сур. Х. Пщихачевникан

НАРАТ ТЕРЕК

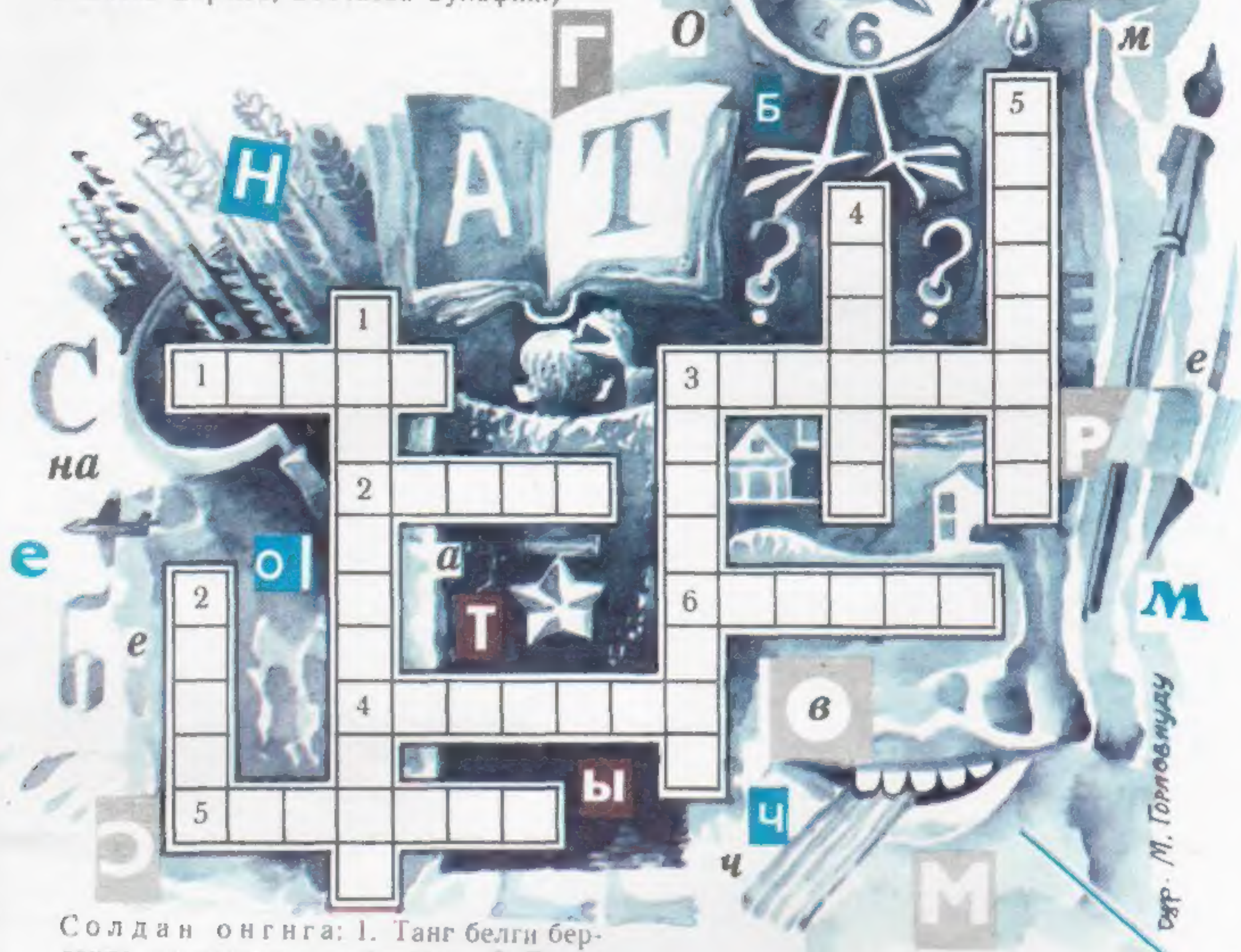
Акъ къарчыкъла, ашыкъмай, ингирликде
Тюшедиле, жулдузлача, бийикден.
Нарат терек сюеледи жангызлай,
Шинжили бутакъчыкъларын къар сылай.

Тауушсузду, шум болгъанды тёгерек,
Къар алгъанча битеу да жерни башын.
Жалан да кеси сюеледи терек,—
Ол жангызлаймы этеди сагъышын?

Ахматова Люба,
Быллымны орта школуну окъуучусу.

СЁЗБЕР

(Жарашдыргъанла: Къашхатауну орта школуну окъуучулары Глашев Артур, Эбзеева Зарема, Батчаева Зульфия.)

Солдан онгнга: 1. Танг белги бергенде къычыргъан къанатлы. 2. Башы да, тамыры да ашаргъа жарагъан ханс. 3. Малкъарлы жазыучу А. Тёппеевни романы. 4. Таурухлада, жомакълада жюрюген сыфат. 5. М. Горький атлы Къырал саугъаны лауреаты, къабартылы поэт. 6. Социалист Урунуу-ну Жигити (Совет районддан).

Башындан энишге: 1. Совет Союзну Жигити (таулу жаш). 2. Тиширыула омакълыкъгъа жюрютген зат. 3. Магъаданчыланы шахары. 4. Миллет кийим (кишиле киедиле). 5. Къабарты-Малкъарны бек уллу эллеринден бири.

„Нюрню" 4-чю номеринде чыкъгъан „Сезберни" жууаплары:

Солдан онгнга: 1. КЪАЛАМ. 3. БЫХЫ. 4. УЛАКЪ. 7. БАЛТА. 8. ОЙМАКЪ. 10. ТУУАР, 11. АУАНА. 13. НАСЫП. 15. РОМАН 17. ТЁРТ. 18 АСЫЛ. 19. ЫРГЪАКЪ.

Башындан энишге: 1. КЪЫЙМАТ. 2. МУРДОР. 3. БОТА. 5. КЪАРА. 6. МУКЪУЛАДИС. 7. БОРАН. 9. КЪАЗАН. 11. АПСАТЫ. 12. АРТМАКЪ. 14. АДЕТ. 16. АКЪЫЛ.

«НЮР» («СВЕТ») № 5

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ
ДЕТСКИЙ ЖУРНАЛ
СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ
КБАССР
И КАБАРДИНО-
БАЛКАРСКОГО
ОБКОМА ВЛКСМ

Выходит
с января 1982 года

На балкарском языке

Сдано в набор 26.01.88
Подписано к печа- 02.03.88
Формат $60 \times 90^1/_8$
Бумага офсетная № 1
Гарнитура литературная.
журнальная рубленая
Печать офсетная
Усл. печ. л. 2
Усл. кр.-отт. 8
Уч.-изд. л. 2,7
Тираж 2400 экз.
Заказ № 1633
Цена 15 к.
Индекс 73908

Адрес редакции:
360000, Нальчик,
пр. Ленина 5, Дом печати

Издательство «Эльбрус»
Нальчик,
ул. Адмирала Головко, 6

Полиграфкомбинат
им. Революции 1905 года
Госкомиздата КБАССР
Нальчик,
пр. Ленина, 33

сур. М.Мисаковнуду